

2015 Q1
Samenvattende rapportage
actieve dialoog

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	2
2. In vogelvlucht	3
3. Verantwoord Beleggen	5
4. Arbeidsrechten in opkomende markten	6
5. Diepwater Exploratie en Ontwikkeling	8
6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector	11
7. Data privacy	14
8. Thema's en ondernemingen	16
9. Gedragscodes	18

2. In Vogelvlucht

Deze rapportage beschrijft de activiteiten die Robeco in opdracht van Achmea heeft uitgevoerd op het gebied van actieve dialoog met ondernemingen in het eerste kwartaal van 2015.

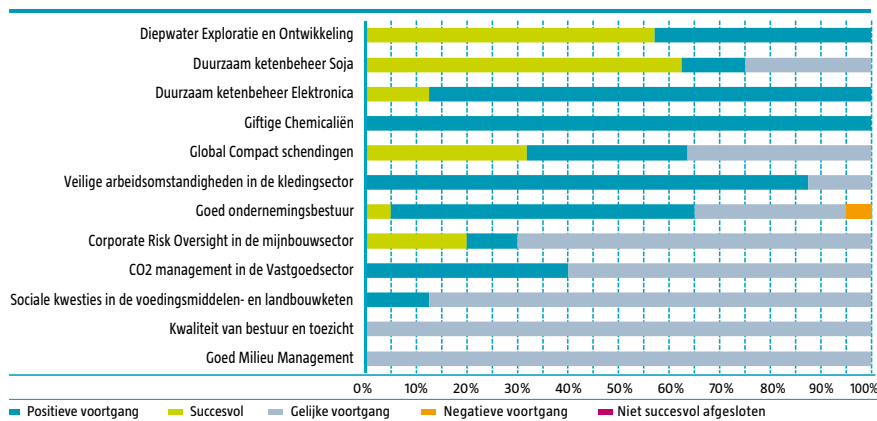
De opbouw van deze rapportage is als volgt. Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste statistieken met betrekking tot de actieve dialoog met ondernemingen. Hoofdstuk drie beschrijft de wijze waarop Achmea via het programma voor actieve dialoog gestalte geeft aan verantwoord beleggen. In de hoofdstukken vier tot en met zeven worden de belangrijkste activiteiten en resultaten besproken aan de hand van thema's waarover de dialoog wordt gevoerd met ondernemingen in de beleggingsportefeuille van Achmea. Hoofdstuk acht geeft een samenvattend overzicht van de thema's waarover Robeco mede namens Achmea een dialoog met ondernemingen voert. Hoofdstuk negen ten slotte bevat een

overzicht van de verschillende gedragscodes op basis waarvan Robeco het programma voor actieve dialoog namens Achmea uitvoert. Gelet op het vertrouwelijke karakter richting de betrokken ondernemingen wordt in dit verslag niet gerapporteerd over de lopende dialogen in Achmea's enhanced engagement programma. Over de resultaten hiervan wordt separaat verantwoording afgelegd.

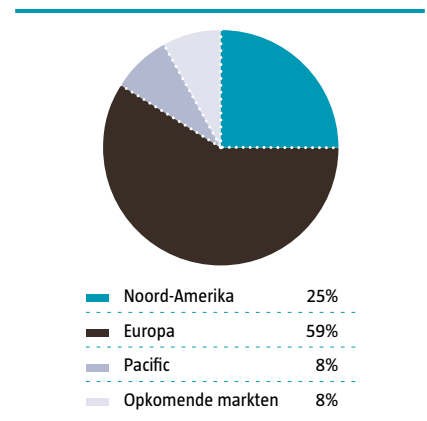
We presenteren in dit hoofdstuk ook de belangrijkste voortgang op de engagement thema's middels onderstaande grafiek. De figuur geeft de resultaten in de portefeuille van Achmea aan en in hoeverre dialogen succesvol of onsuccesvol gesloten zijn of dat

er positieve voortgang, geen voortgang of negatieve voortgang is binnen de dialoog.

Engagement resultaten per thema

Engagementactiviteiten per regio

De meeste voortgang is te zien in de thema's 'Diepwater Exploratie en Ontwikkeling' en 'Duurzaam ketenbeheer Soja'. Nieuwere thema's zoals Kwaliteit van bestuur en toezicht en Goed Milieu Management, laten beperkte voortgang zien. Dit komt omdat deze engagement thema's pas kort geleden van start zijn gegaan. Het is nog te vroeg om voortgang te kunnen rapporteren.

Overzicht engagement

Milieumanagement		11
Milieu-impact		6
Mensenrechten		8
Corporate Governance		17
UN Global Compact Schendingen		9

Engagement per contact

Analyse (geen contact met bedrijf)		9
E-mail		44
Conference call		27
Bezoek van Robeco aan bedrijf		2
(Open) Brief		3
Bezoek van bedrijf bij Robeco		6
Spreeken op conferenties		1

3. Verantwoord Beleggen

Achmea hecht veel waarde aan verantwoord beleggen. Hieraan wordt vormgegeven door middel van een programma van actieve dialoog bij die ondernemingen waarin wordt belegd. Bij actieve dialoog worden ondernemingen waarin wij beleggen, aangemoedigd tot goed ondernemingsbestuur en het nemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Verantwoord beleggen is belangrijk voor Achmea

Achmea beoordeelt net als vele andere institutionele beleggers potentiële beleggingen niet langer alleen op winst op korte termijn, maar in toenemende mate ook op criteria als (ondernemings) bestuur, milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden. Onderwerpen als de verandering van het klimaat, nieuwe energietechnologieën, uitputting van schaarse bronnen en mensenrechten zijn vaste punten op de internationale agenda geworden. Wij verwachten dat verantwoord beleggen een steeds belangrijker thema in vermogensbeheer zal worden. Wij geloven dat goed ondernemingsbestuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid de aandeelhouderswaarde zal vergroten op de langere termijn.

De dialoog richt zich op kwesties die verband houden met kansen en risico's die van invloed zijn op de waarde van een onderneming. Tenslotte moet het management van een onderneming invloed kunnen uitoefenen op de kwestie.

Samenwerking

Waar mogelijk of noodzakelijk bundelt Robeco namens Achmea zijn krachten met andere beleggers. Voorbeelden hiervan zijn Eumedion; een platform voor institutionele beleggers op het gebied van corporate governance en het Carbon Disclosure Project, dit is een samenwerkingsverband op het gebied van transparantie over CO₂-uitstoot van ondernemingen. Een ander belangrijk initiatief waar Achmea en Robeco aan zijn verbonden is de United Nations Principles for Responsible Investment. Binnen dit verband committeren

institutionele beleggers zich aan het, zowel intern als extern, stimuleren van verantwoord beleggen.

Internationale gedragscodes

Achmea en Robeco hanteren internationale gedragscodes zoals de United Nations Principles for Responsible Investment voor verantwoord beleggen en het United Nations Global Compact voor verantwoord ondernemen. Achter in deze publicatie zijn deze gedragscodes weergegeven.

4. Arbeidsrechten in opkomende markten

Arbeidsrechten zijn per land en per sector zeer verschillend geregeld. Over het algemeen worden ontwikkelde markten gekenmerkt door goede overheidsregels en goed functionerende verantwoordingsorganen van de industrie. Dit zorgt voor voldoende respect voor arbeidsrechten. In opkomende markten is de situatie echter anders. In de meeste opkomende markten worden werknemers blootgesteld aan arbeidsomstandigheden die niet voldoen aan de arbeidsrechten die Robeco en Achmea als minimum standaard stellen. Wij gebruiken de principes van het UN Global Compact als richtlijn, en we vragen ondernemingen te voldoen aan deze tien principes. De principes voor arbeidsrechten zijn gebaseerd op de richtlijnen van de International Labour Organization.

UN Global Compact principes

Het UN Global Compact is een wereldwijde standaard voor ondernemingen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieubeheer en omkoping en corruptie. Op dit moment hebben meer dan 10.000 ondernemingen het UN Global Compact ondertekend. Er zijn vier principes van toepassing als het gaat om arbeidsrechten: Principe 3: bedrijven dienen de vrijheid van vereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven; Principe 4: de eliminatie van alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid ondersteunen; Principe 5: meewerken aan de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en Principe 6: meewerken aan de eliminatie van discriminatie met betrekking tot werk en beroep.

Principes vertalen naar criteria voor arbeidsomstandigheden

We toetsen arbeidsomstandigheden aan de hand van een aantal criteria. Ten eerste mogen ondernemingen niet discrimineren bij het aannemen van personeel. Wanneer ze zijn aangenomen, moeten ze een schriftelijk contract krijgen en loon uitbetaald krijgen ter hoogte van ten minste het wettelijke minimumloon. Het loon moet verder op tijd worden uitbetaald, zonder illegale inhoudingen op de salarisstroom. Ten tweede moeten er veilige arbeidsomstandigheden zijn die geen gezondheidsrisico vormen. Het aantal uren

dat per week wordt gewerkt moet binnen het wettelijke minimum blijven en mag niet meer zijn dan 60 uur per week. Bovendien moeten werknemers de vrijheid hebben om overwerk te weigeren. Daarnaast moeten werknemers het recht hebben om een vakbond op te richten die de werknemers kan vertegenwoordigen bij onderhandelingen met de werkgever.

Sectoren die risico lopen

Er zijn verschillende sectoren en landen die veel risico lopen rondom arbeidsrechten in opkomende markten. In de voedsel- en landbouwsector is het risico op arbeidsproblemen verder in de toeleveringsketen groot. Voor een aantal tropische grondstoffen vindt de productie in opkomende landen plaats. Bovendien krijgen de sectoren voor zeevis, schaal- en schelpdieren, elektronica, speelgoed en autoproducenten ook te maken met dergelijke problemen. Diverse ondernemingen uit deze sectoren maken onderdeel uit van ons engagement programma.

Sector food & agri

Qua arbeidsrechten worden palmolie, suiker, koffie, thee en cacao beschouwd als grondstoffen met een hoog risico. Cacao bijvoorbeeld wordt alleen door kleine boeren verbouwd en kinderarbeid vindt er nog veelvuldig plaats. Als reactie op deze problemen hebben een groot aantal voedselproducenten en detailhandelaren veel geïnvesteerd in programma's om

kinderarbeid tegen te gaan, vooral in West-Afrika. Ondernemingen in opkomende markten die op het gebied van arbeidsrechten actief worden gevolgd zijn Olam International, Wilmar, Golden Agri Resources en Noble Group. Ondernemingen die we actief volgen in ontwikkelde markten met een grote risicoblootstelling naar productie in opkomende markten zijn de handelaren Archer Daniel Midlands en Associated British Foods; voedselproducenten Mondelez, Nestlé, Unilever en Coca Cola en de detailhandelaren Ahold, Carrefour en Tesco.

Sector voor zeevis, schaal- en schelpdieren

Een ander voorbeeld waar we de dialoog aangaan op het gebied van gedwongen arbeid in de toeleveringsketen is de garnalenproductie in Thailand. Arbeidsmigranten werken onder omstandigheden die beschouwd kunnen worden als moderne slavernij.

Sectoren met een grote exposure naar productie in opkomende markten

De arbeidsintensieve productiesector in China behoort tot een derde groep ondernemingen met aanhoudende problemen op het gebied van arbeidsrechten. Deze groep bestaat bijvoorbeeld uit ondernemingen die technologie-onderdelen maken en monteren, smartphones en tablets produceren, en ondernemingen die speelgoed maken. We gaan de dialoog over arbeidsrechten

in de keten aan met ondernemingen zoals Apple en Panasonic. Bij deze bedrijven vindt het merendeel van de productie plaats in Aziatische landen met lage lonen. Ook de speelgoedsector heeft een grote exposure naar de Chinese productiesector.

Ketenbeheer in de auto-industrie

Tot slot richten we ons op een vierde sector met kans op problemen op het gebied van arbeidsrechten: de auto-industrie, met een aanzienlijke exposure naar opkomende markten.

5. Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

In april 2010 was er een grote brand in de Golf van Mexico op het diepzee boorplatform Deepwater Horizon van BP als gevolg van een ontploffing. Hierbij kwamen 11 medewerkers om en stroomde er een geschatte 4,9 miljoen vaten olie de zee in. Sindsdien staan de risico's van diepwater exploratie en ontwikkeling meer onder de aandacht. Aangezien diepzee projecten een belangrijk onderdeel zijn gaan uitmaken van de portfolio's van oliemaatschappijen, is dit een relevant onderwerp voor beleggers.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact principes 7-9

Milieumanagement: Milieubeleid en prestaties

Een milieubeleid is een set van beperkingen of normen om de natuurlijke hulpbronnen te beschermen en te behouden. Een effectief milieubeleid schetst duidelijke regels en verwachtingen voor bedrijven om te volgen met betrekking tot het voorkomen van negatieve effecten op het milieu. Verder moet het mogelijk zijn om de milieuprestaties van het bedrijf te berekenen.

Diepzeeboringen, vijf jaar na Macondo

In april 2010 was er een brand op het diepzeeboorplatform Deepwater Horizon van BP in de Golf van Mexico als gevolg van de blow-out van het Macondoveld. BP kreeg vervolgens te maken met rechtszaken, boetes, negatieve berichten in de media en een dalende aandelenkoers.

Omdat de activiteitenportefeuille van oliemaatschappijen voor een groot gedeelte uit diepzeeboringen bestaat is de relevantie hiervan voor beleggers duidelijk. Sinds dit grote incident van BP moeten beleggers in ondernemingen met diepzeeactiviteiten weten of de ondernemingen waarin ze beleggen hun uiterste best doen om de financiële, milieu- en maatschappelijke risico's die komen kijken bij diepzeeboringen te beheersen.

Robeco's benadering namens Achmea voor risico's en kansen omtrent diepzeeboringen

Binnen Robeco is namens Achmea een projectgroep voor de risicobeoordeling van diepzeeboringen opgezet om de risico's en beheersbaarheid van de exploratie en ontwikkeling van diepzeeprojecten nader te bekijken. In 2013 zijn de bevindingen gepresenteerd in een white paper. Eén van de vervolgstappen was het starten van een engagementprogramma met geselecteerde ondernemingen om (eventuele) verbeteringen op het gebied van risicobeheer van diepzeeboringen te identificeren en te monitoren.

Halverwege onze engagement

We zijn nu halverwege ons driejarige engagementprogramma met zeven ondernemingen van over de gehele wereld met activiteiten op het gebied van diepzeeboringen. We zien een duidelijke verschuiving van de traditionele methodes om lekkages te beperken, waarbij de olie alleen maar wordt weggehouden van de kustlijn en vervolgens van het zeeoppervlak wordt geschraapt, naar de invoering van tools, technieken en methodes om de onderzeese oliebron te beheren, bijvoorbeeld door de bron af te dekken.

Bovendien hebben de exploitanten in de Golf van Mexico hun krachten gebundeld in twee groepen, de Marine Well Containment Company en de Helix Well Containment Group. Deze groepen hebben wederzijdse hulpcontracten om mankracht, kennis en apparatuur te delen in het geval van lekkages of ongelukken. In andere delen van de wereld zijn in rap tempo ontwikkelingen in dezelfde richting gaande.

Daarnaast is er een duidelijke trend richting wereldwijd geaccepteerde standaarden voor gepaste maatregelen bij calamiteiten en andere operationele praktijken. Deze trend wordt aangevoerd door de Amerikaanse toezichthouder in de Golf van Mexico die hiervoor aanbevelingen heeft gedaan. Veel internationale ondernemingen bewegen nu in de richting van het aannemen en invoeren van deze boor- en veiligheidsnormen voor al hun wereldwijde activiteiten.

Tot slot hebben we, door vragen te stellen over onze engagement- doelstellingen, ondernemingen geïdentificeerd die vooroplopen op het gebied van operationeel management en risicobeheer van diepzeeboringen. Ook de ondernemingen die duidelijk achterblijven zijn in beeld zodat met deze kennis rekening gehouden kan worden in de beleggingsanalyse van de ondernemingen. (zie onderstaande tabel).

Onze bevindingen

‘Crisismanagement’ is een belangrijk onderwerp op de agenda van de ondernemingen in ons engagementprogramma. Als er niet voldoende maatregelen zijn om eventuele lekkages onder controle te houden en actie te ondernemen, kunnen deze zeer omvangrijk worden. De ontwikkelingen bij Conoco en Petrobras zien er goed uit. Conoco is volledig transparant over hun calamiteitenplannen en over hun plannen wat betreft mogelijkheden om actie te ondernemen bij lekkages die de schade minimaliseren voor zowel mens als milieu. Petrobras heeft voldoende bewijs geleverd dat er capaciteit is om met noodgevallen om te gaan. De onderneming is lid van een samenwerkingsverband om actie te ondernemen bij calamiteiten in de Golf van Mexico en lid van de Oil Spill Response Group met een wereldwijd bereik.

Alle ondernemingen in onze engagementgroep hebben hun ‘Management van onderaannemers’ verbeterd en deze doelstelling kende dan ook de meeste verbeteringen. Veel werk op offshore-platforms wordt uitgevoerd door onderaannemers die ingehuurd worden door de oliemaatschappijen. De preventie van incidenten neemt toe als beheerders een systeem hebben om toezicht te houden op onderaannemers en als managementsystemen van onderaannemers en beheerders op elkaar worden afgestemd. Op het gebied van deze doelstelling heeft Statoil de grootste

verbetering laten zien, gevolgd door Anadarko en Tullow.

De ondernemingen hebben de meeste moeite met ‘Transparantie over de toezichtseisen’. Regelgeving kan een negatief effect hebben op de winstgevendheid en ervoor zorgen dat ondernemingen voor nieuwe operationele uitdagingen komen te staan. Transparantie over deze risico’s is met name belangrijk voor ondernemingen die in meerdere jurisdicties actief zijn. Alleen Statoil heeft aanzienlijke verbeteringen geboekt ten aanzien van deze doelstelling. De onderneming geeft in haar jaarlijkse verslaglegging en op haar website openheid

over de regelgevingsrisico’s van de specifieke jurisdicties waar zij actief is.

Statoil is de onderneming die het meest is verbeterd, terwijl Conoco het langzaamst verbetert.

Voor vergelijkingsdoeleinden hebben we ook gekeken naar BP, die het beter doet dan de engagementgroep. Dat is op zich geen verrassing, omdat de toekomst van BP afhangt van haar prestaties en het bewijzen aan de wereld dat de onderneming nu ‘best in class’ is. De onderneming heeft eenvoudigweg onberispelijke prestaties nodig. Een andere onderneming die we hebben geanalyseerd

Beoordeling van algemene voortgang per onderneming

Onderneming	Begin Score	Begin Ranking	Tussentijdse Score	Tussentijdse Ranking	Voorlopige Beoordeling
PTT EP	63,21	3e	90,83	1e	Uitstekende voortgang
Statoil	31,58	8e	87,35	2e	Grootste verbeteraar
Total	51,54	5e	84,6	3e	Goede voortgang
Tullow	44,96	6e	83,30	4e	Goede voortgang
Chevron	70,21	2e	81,93	5e	Langzame verbeteraar
Petrobras	42,92	7e	78,45	6e	Goede voortgang
Conoco Phillips	67,08	1e	75,08	7e	Langzaamste verbeteraar
Repsol	62,04	4e	71,70	8e	Langzame verbeteraar
Anadarko	28,42	9e	71,60	9e	Langzame verbeteraar
CNOOC	10,00	10e	24,25	10e	Rode vlag
BP ¹			96,13		
Shell ²			88,95		

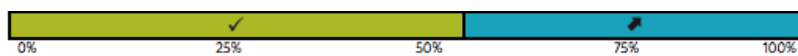
¹ BP maakt geen onderdeel uit van de engagementgroep. De score wordt gebruikt voor vergelijkingsdoeleinden.

² Shell maakt geen onderdeel uit van de engagementgroep. De score wordt gebruikt voor vergelijkingsdoeleinden.

voor vergelijkingsdoeleinden is Shell, die een goed risicomanagement laat zien. De onderneming heeft een aparte website die zich speciaal richt op diepzeeboringen: "Explore our deepwater projects". We zien dit als een voorbeeld van 'best practice'.

Over het algemeen zijn we positief verrast door de substantiële verbeteringen die de diepzeboorsector heeft doorgevoerd in een relatief korte periode. Blijkbaar heeft het Macondo-incident ervoor gezorgd dat de sector zich bewust is van de urgentie. We kijken ernaar uit onze engagement met deze sector de komende achttien maanden voort te zetten.

Thema voortgang (op doelstellingsniveau)

✓ Succesvol afgesloten ↗ Positieve voortgang ✗ Niet succesvol afgesloten
→ Neutrale voortgang ↘ Negatieve voortgang

6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Duurzaamheid is steeds vaker een onderdeel van consumentenbewustzijn. Dit geldt zeker ook in de kledingsector. Social media is in toenemende mate belangrijk voor het beeld dat consumenten van ondernemingen hebben. Daarmee is het beheren van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector belangrijk voor ondernemingen, omdat dit directe gevolgen kan hebben voor de reputatie van de onderneming. Wanneer, zoals bij Rana Plaza in Bangladesh in 2013, de reputatie van ondernemingen in gevaar komt door incidenten, kan merkloyaliteit snel verloren gaan. Daarmee dalen verkoopcijfers ook, wat direct negatieve gevolgen heeft voor de aandeelhouderswaarde. Zo draagt het voorkomen van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden bij aan een beter risico-rendement profiel voor beleggingen in deze sector.

Relevante gedragscodes
UN Global Compact

Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

Binnen het engagementthema veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector zien we in onze engagementgroep twee specifieke subsectoren met verschillende kenmerken. Aan de ene kant gaan we de dialoog aan met ondernemingen die zich bezighouden met 'fast fashion' en die sterk gedwongen worden om te produceren in landen waar de arbeidskosten laag zijn. Aan de andere kant onderscheiden we de luxemerken die gericht zijn op hoge kwaliteit en lange termijn relaties in de toeleveringsketen, maar waar van oudsher vaak minder goede risicobeheersystemen aanwezig zijn.

Welke rol speelt duurzaamheid in de strategie voor luxemerken?

Terwijl Europa blijft worstelen met een over het algemeen somber economisch vooruitzicht, heeft de sterke groei van het aantal consumenten dat luxegoederen koopt ervoor gezorgd dat deze kledingproducenten het economisch tij konden doorstaan. De verwachting is dat er elk jaar ongeveer 10 miljoen nieuwe klanten bij komen. Nog belangrijker is dat opkomende markten verantwoordelijk zijn voor een groot aantal van deze nieuwe consumenten, waarvan de meerderheid uit China komt. Deze sterke groei kan de komende jaren wellicht getemperd worden omdat China, in een poging de corruptie in het land te bestrijden, negatieve druk uitoefent op de verkoop van luxeartikelen.

Ook luxemerken worden verantwoordelijk gehouden voor het handelen van hun leveranciers. Problemen die zich verder in de toeleveringsketen voordoen, zoals bij de katoen- of weefselproductie, kunnen dus negatief uitpakken voor de reputatie van het merk zelf.

Beheer van de toeleveringsketen: 'fast fashion' versus luxe

De risico's in de toeleveringsketen die een effect hebben op 'fast fashion'-merken zijn niet allemaal van toepassing op ondernemingen die actief zijn in de subsector voor luxemerken. De bedrijven hebben niet alleen een andere afzetmarkt, ze hebben ook te maken met verschillende risico's binnen hun toeleveringsketen. De 'fast fashion'-industrie wordt gekenmerkt door productiemethoden met lage arbeidskosten, die zijn gebaseerd op 'cost leadership' en korte levertijden tussen de fabriek en de markt. Aan de andere kant hebben de merken in de sector voor luxegoederen vooral lange termijn relaties met hun leveranciers. Deze subsector schakelt zeer bekwame werknemers in ontwikkelde landen zoals Italië in om hun producten te produceren. De luxemerken kunnen echter te maken krijgen met illegale onderaannemers of het feit dat er arbeidsmigranten worden ingezet die onder slechte omstandigheden in de fabrieken (in bijvoorbeeld Italië) werken.

We hebben afgelopen kwartaal met de drie luxemerken in onze engagementgroep gesproken, namelijk LVMH, Kering en Burberry. Hieronder geven we aan hoe we deze ondernemingen engagementsuggesties hebben gegeven vanuit een corporate governance-perspectief en vanuit het perspectief van het beheren van de toeleveringsketen.

Corporate governance en duurzaamheid

Bij ondernemingen in de subsector luxegoederen, zoals LVMH en Kering, heeft meestal een klein aantal aandeelhouders een groot deel van de aandelen in handen. Dit bepaalt over het algemeen de mate waarin institutionele aandeelhouders invloed kunnen uitoefenen op het beleid van deze ondernemingen ten aanzien van corporate governance. Tot nu toe zien we tijdens onze engagement echter sterke prestatieverbeteringen wanneer corporate governance en risicobeheer worden gekoppeld aan duurzaamheidskwesties zoals veilige arbeidsomstandigheden. Als lange termijn beleggers vinden Robeco en Achmea ook een uitgebreide opvolgingsplanning belangrijk om de gezondheid van de onderneming op de lange termijn op peil te houden. Dit is met name belangrijk in de sector voor luxegoederen, waar belangrijke medewerkers zoals 'creative directors' en CEO's een belangrijke rol kunnen spelen bij het behoud en de groei van de waarde van het merk op de lange termijn.

Bedrijven ondernemen stappen om ESG-risico's te beheersen

In het verleden werden ondernemingen in de luxegoederensector niet gezien als leiders als het gaat om het beheersen van ESG-risico's. In de afgelopen jaren is de sector, mede door de aanhoudende negatieve publiciteit van NGO's en de media, daar echter veel proactiever in geworden. Nu zijn

een aantal ondernemingen in deze sector uitgegroeid tot marktleiders.

LVMH werkt aan lange termijn relaties

Tijdens onze laatste conference call benadrukte LVMH het grote belang van lange termijn relaties met leveranciers, vooral voor ondernemingen die actief zijn in de sector voor luxegoederen. Sommige relaties bestaan al 65 jaar (80% van de leveranciers van Christian Dior werken al meer dan 30 jaar voor de onderneming). Het gaat zelfs zo ver dat een aantal strategische leveranciers werden geholpen om door de financiële crisis van 2008 te komen. In de toeleveringsketen zijn echter ESG-risico's aanwezig. Zo besteedden leveranciers van de onderneming werk uit aan andere ondernemingen, die niet bij LVMH bekend waren. Dit betekende dat de ondernemingen zich ook niet hielden aan de gedragscode voor leveranciers en de auditstructuur. In gevallen waarbij dit werd ontdekt, werd de relatie beëindigd. We hebben het verzoek gedaan om ESG-factoren in de toeleveringsketen van LVMH te integreren, waaronder ook het lanceren van de belangrijkste duurzaamheidsinitiatieven van bepaalde merken in de hele groep, en om scholingsprogramma's te blijven introduceren.

Kering ontdekt ESG-risico's in Italië

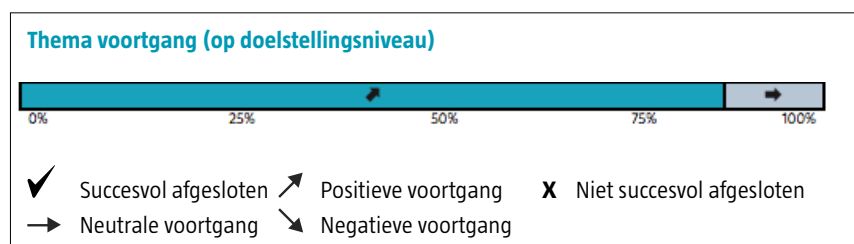
Tijdens ons gesprek in maart 2014 vroegen we Kering om uitgebreider in te gaan op de problemen met illegale onderaannemers waar het merk Gucci, onderdeel van de Kering groep, in 2014 mee te maken kreeg. Deze problemen vormen een interessante uitdaging voor de groep en de merken die de onderneming bezit, en leidden ertoe dat Kering een nieuw risicomodel ontwikkelde. Kering kreeg namelijk te maken met onverwachte risico's in de toeleveringsketen in landen met een laag risico. Italië heeft

een schat aan historische kennis en vakmanschap, wat erg belangrijk is voor de onderneming. Maar de verslechterde arbeidsomstandigheden zijn mogelijk niet alleen een ESG-probleem, maar kunnen ook invloed hebben op de productkwaliteit en -integriteit. Kering heeft in reactie het aantal audits in het land verhoogd, de risicobeheerstructuur aangescherpt en geavanceerdere risicomodellen ingevoerd om deze problemen het hoofd te bieden. We hebben Kering aangespoord om te streven naar meer transparantie bij haar leveranciers om ervoor te zorgen dat dit soort problemen in de toekomst niet meer optreden, en om alle systemen in de toeleveringsketen te beoordelen zodat deze risico's in de toekomst tijdig worden signaleerd.

Burberry versterkt corporate governance

In de tweede helft van 2014 hebben we, naar aanleiding van het beloningsvoorstel dat Burberry in juni 2014 tijdens een aandeelhoudersvergadering indiende, twee keer met de onderneming gesproken over goed ondernemingsbestuur. Tijdens een vergadering met de onderneming in maart 2015 bij ons op kantoor herhaalden we onze suggesties voor verbetering en bespraken we het onlangs gepubliceerde mensenrechtenbeleid. Voor Robeco en Achmea is het belangrijk dat de beloning van bestuurders gericht is op lange termijn binding, dat deze marktconform is en gerelateerd aan absolute aandeelhoudersrendementen. Naar aanleg van onze dialoog heeft Burberry een aantal nieuwe indicatoren geïntroduceerd voor het efficiënte gebruik van kapitaal. Verder heeft de onderneming variabelen voor de lange termijn strategie opgenomen in het variabele beloningsbeleid voor de lange termijn, is zij niet meer zo afhankelijk van de indicator winst voor belasting en heeft zij

andere indicatoren toegevoegd voor goed gebruik van kapitaal. Wij denken dat de onderneming hiermee een goede stap heeft gezet en we hebben benadrukt dat Burberry de mogelijkheid moet onderzoeken om de prestaties van bestuurders expliciet middels het stellen van indicatoren en doelstellingen te koppelen aan de duurzaamheidsstrategie. Speciale aandacht dient te worden besteed aan gezondheids- en veiligheidsindicatoren die bijdragen aan een lager risicoprofiel voor de onderneming.

7. Data privacy

In de voortdurend digitaliserende wereld worden telecom en internet bedrijven steeds vaker negatief geassocieerd met het verzamelen van klantgegevens en inbreuken op privacy. Bovendien hebben telecom en internet bedrijven vaak controle over de beschikbaarheid van informatie en communicatie in de landen waar zij actief zijn, waardoor zij betrokken kunnen raken bij schendingen van privacy en de vrijheid van meningsuiting. Internet en telecom bedrijven worden daarmee blootgesteld aan reputatieschade en juridische en operationele risico's.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact, UN Guiding Principles on Business and Human Rights

Mensenrechten: Privacy en Vrijheid van Meningsuiting

Het eerste en tweede principe van het UN Global Compact bieden een kader voor bedrijven om verantwoord te ondernemen en mensenrechtenschendingen te voorkomen. Mensenrechten zijn basisnormen gericht op het veiligstellen van de waardigheid en gelijkheid voor iedereen. Systematische schendingen van deze rechten kunnen een negatief effect hebben op een onderneming en belanghebbenden. Artikel 12 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens behandelt het recht op privacy, dat wordt omschreven als de bescherming tegen "willekeurige inmenging in persoonlijke aangelegenheden, in gezin, thuis of briefwisseling, noch aan enige aantasting van eer of goede naam". Daarnaast bepaalt artikel 19 de vrijheid van meningsuiting als het recht om "zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven".

Door een toenemend aantal schandalen in het nieuws worden de risico's rondom data privacy steeds duidelijker. Het thema data privacy is binnen de beleggerswereld echter onvoldoende onderzocht. Het is belangrijk om informatie te hebben over dit onderwerp, omdat de risico's een negatieve impact kunnen hebben op de winst van ondernemingen. We hebben intern onderzoek gedaan naar dit onderwerp en gaan de komende drie jaar een dialoog aan met de ondernemingen uit de engagementgroep.

Risico's het grootst binnen de ICT-sector

In de voortdurend digitaliserende wereld vormen kwesties op het gebied van data privacy een risico voor allerlei ondernemingen. Dit komt door het belang van technologie en digitale toegang binnen verschillende sectoren. Volgens een studie van MSCI ESG loopt de ICT-sector het meeste risico op schending van privacy en vrijheid van meningsuiting. Deze schendingen kunnen rechtszaken, boetes, negatieve aandacht in het publieke domein, wantrouwen van klanten en eventueel verlies van marktaandeel tot gevolg hebben. Al deze factoren zijn financieel relevant, omdat ze een negatieve impact kunnen hebben op de winst van ondernemingen. Daarom rechtvaardigen ze een actieve dialoog om de risico's te beperken.

Data privacy is zeer belangrijk voor telecom- en internetondernemingen

Binnen de ICT-sector lopen telecom- en

internetondernemingen de meeste risico's op het gebied van privacy van gebruikers en vrijheid van meningsuiting. Banden tussen regeringen en telecomondernemingen vormen een groot risico, omdat ondernemingen in sommige gevallen moeten voldoen aan vereisten om communicatie te onderscheppen. Aangezien zulke acties vaak in strijd zijn met internationale conventies voor mensenrechten, lopen de desbetreffende ondernemingen het risico op enorme reputatieschade. Consumenten zijn in toenemende mate bezorgd over ondernemingen die hun gegevens verzamelen, vaak zonder hun uitdrukkelijke toestemming. Daarnaast hebben overheden en veiligheidsdiensten ook toegang tot gevoelige consumentengegevens in het kader van terrorismebestrijding. De laatste jaren komen schendingen van privacy en vrijheid van meningsuiting steeds vaker in het nieuws. We zien data privacy als één van de belangrijke duurzaamheidsfactoren voor internet- en telecomondernemingen.

Het vaststellen van de risico's voor de grootste ondernemingen

Wij hebben een algemene risicobeoordeling uitgevoerd om de risico-exposure en de genomen risicomaatregelen van de tien grootste telecomondernemingen en de tien grootste internetondernemingen binnen de MSCI World en MSCI Emerging Markets indices te identificeren. We hebben ons gericht op twee belangrijke onderwerpen, namelijk het genereren van omzet door het gebruiken van gebruikersgegevens en de mensenrechten op het gebied van privacy en

vrijheid van meningsuiting. Wat betreft het eerste onderwerp draait het bedrijfsmodel van ondernemingen zoals Facebook en Google volledig op het genereren van omzet door middel van gebruikersgegevens. Het is voor deze ondernemingen erg belangrijk om een privacybeleid te hebben. We hebben publieke informatie geanalyseerd om de ernst van schendingen van data privacy te bepalen.

Landenrisico als indicatie voor mensenrechtenrisico's

Om mogelijke risico's op het gebied van mensenrechten met betrekking tot privacy en vrijheid van meningsuiting te beoordelen, beschouwen we de locatie van de ondernemingsactiviteiten als belangrijkste indicatie voor de risico-exposure van de onderneming. We hebben ook gekeken hoeveel belang de regering heeft bij de gegevens van de onderneming. Om het landenrisico te beoordelen heeft het Britse onderzoeksbureau Maplecroft ons een op maat gemaakte Global Data Privacy Index geleverd. Deze index beoordeelt de mate waarin een overheid wettelijke bescherming van de persoonsgegevens heeft ingevoerd. De resultaten tonen aan dat er 32 landen zijn met een extreem risico, waaronder China, Rusland, Mexico en Venezuela, terwijl de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk een hoge risicobeoordeling hebben gekregen.

Een actieve dialoog starten

We zijn een engagement gestart met zeven internetondernemingen (waaronder Apple, Facebook en Google) en vijf telecomondernemingen (waaronder AT&T, Telefónica en Vodafone). Facebook heeft bijvoorbeeld al veel aandacht gekregen in de media, omdat de onderneming een nieuw privacybeleid heeft gepubliceerd. De manier waarop Facebook dit heeft gepresenteerd is heel goed, met duidelijke taal en pictogrammen om de basisinhoud uit te leggen. Het beleid zelf biedt echter duidelijk minder bescherming

van persoonsgegevens, waar wij met Facebook graag de dialoog over willen aangaan. Vodafone is een voorbeeld van een onderneming die vanuit de autoriteiten het verzoek heeft gekregen om gebruikersgegevens te overhandigen. Dit is op zichzelf een risico, maar Vodafone kan zulke verzoeken soms niet weigeren. De onderneming is er in ieder geval wel heel transparant over door elk jaar een transparantierapport te publiceren.

We hebben vier gebieden geïdentificeerd die we met de ondernemingen willen bespreken:

Beleid

Bedrijven moeten een alomvattend mensenrechtenbeleid hebben dat specifiek ingaat op de bescherming van gegevens en de vrijheid van meningsuiting. Het beleid is van toepassing op de eigen activiteiten en waar relevant op relaties in de keten. Het beleid bevat bij voorkeur ook een aantal doelstellingen die leiden tot de effectieve preventie van (toekomstige) inbreuken. Het beleid dient daarnaast effectief te worden geïmplementeerd.

Risicomanagement

Bedrijven moeten mensenrechtenrisico's met betrekking tot de bescherming van gegevens en de vrijheid van meningsuiting in kaart brengen en hierover rapporteren. Risicobeoordelingen moeten worden uitgevoerd bij de start van een nieuwe activiteit, een nieuwe zakelijke relatie en bij belangrijke veranderingen in de bedrijfsvoering. Daarnaast moeten er maatregelen worden geïmplementeerd om de gesignaleerde risico's te beperken. Een voorbeeld van een dergelijke maatregel is het trainen van medewerkers die werken met gevoelige informatie.

Transparantie

Binnen deze doelstelling zullen we de mate van transparantie over bescherming van gegevens en vrijheid van meningsuiting

beoordelen. Als bedrijven beschuldigd zijn in verband met de privacy van gegevens en / of de vrijheid van meningsuiting, zullen wij hen aansporen om transparant te reageren op de aantijgingen zodat we kunnen bepalen of corrigerende maatregelen zijn genomen.

Samenwerking

Wij verwachten dat bedrijven samenwerken met belangrijke spelers uit de ICT-keten, waaronder concurrenten, leveranciers, zakenpartners, klanten, NGO's en overheden om gezamenlijk te komen tot een goed beheer van mensenrechten en risico's gerelateerd aan de bescherming van gegevens en vrijheid van meningsuiting.

8. Thema's en ondernemingen

Met de volgende ondernemingen is Robeco namens Achmea in actieve dialoog in het kader van de genoemde thema's. Tijdens de actieve dialoog wordt met de onderneming gesproken over mogelijke verbeteringen die aangebracht kunnen worden in de aanpak van sociale omstandigheden, milieu en ondernemingsbestuur door de onderneming.

Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

Anadarko Petroleum Corp.
ConocoPhillips
Petroleo Brasileiro
Repsol
Statoil
Total
Tullow Oil

Giftige Chemicaliën

AkzoNobel
BASF
DSM
The Dow Chemical Co.

Goed Milieu Management

Royal Dutch Shell

Duurzaam ketenbeheer Elektronica

Apple
BlackBerry
Hewlett-Packard
Panasonic Corp.
Philips
SHARP Corp.
Sony
TOSHIBA Corp.

Duurzaam ketenbeheer Soja

Associated British Foods Plc
Bunge Ltd.
Carrefour
McDonald's
Monsanto Co.
Noble Group Ltd.
Syngenta AG
Yum! Brands

CO₂ management in de Vastgoedsector

Capitaland Ltd.
Federal Realty Investment Trust

Hammerson Plc
Link Real Estate Investment Trust
Macerich Co.
Scentre Group Limited
Simon Property Group, Inc.
Sun Hung Kai Properties Ltd.
Unibail-Rodamco

Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ahold
Archer Daniels Midland
Associated British Foods Plc
Bunge Ltd.
Carrefour
Coca Cola Enterprises, Inc.
Golden Agri-Resources
Metro AG
Mondelez International
Nestlé
Noble Group Ltd.
Olam International Ltd.
SABMiller Plc
Tesco Plc
Unilever
Wilmar International

Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Associated British Foods Plc
Burberry Group
Hennes & Mauritz
Inditex
Kering
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton
Marks & Spencer Group Plc
VF

Goed ondernemingsbestuur

Ahold
AkzoNobel
ASM International NV

ASML
Deutsche Bank
DSM
Heineken Holding
KPN
Olympus Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Randstad
Reed Elsevier
Royal Dutch Shell
Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.
TNT Express NV
Toyota Motor
Unilever
Wolters Kluwer

Freeport-McMoRan Copper & Gold
GlaxoSmithKline
Glencore International Plc
Mattel
Newmont Mining Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Rio Tinto
Royal Dutch Shell
Stora Enso Oyj
Syngenta AG
Toyota Motor
VINCI SA

Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector

Anglo American
BHP Billiton
Glencore International Plc
Goldcorp
Grupo Mexico SAB de CV
Newcrest Mining
Peabody Energy
Vale SA
Yamana Gold, Inc.

Kwaliteit van bestuur en toezicht

Allianz SE
AXA SA
Baloise-Holding AG
BNP Paribas SA
Danske Bank A/S
Hannover Rueckversicherung AG
MetLife, Inc.
Muenchener Rueckversicherungs AG
Swiss Life Holding AG
Zurich Financial Services Group

Global Compact schendingen

Ahold
Anglo American
Barrick Gold Corp.
Bunge Ltd.
Duke Energy Corp.
Enbridge, Inc.
Eni
Entergy Corp.

9. Gedragscodes

Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties

Robeco en Achmea hebben de principes voor verantwoord beleggen van de Verenigde Naties – de Principles for Responsible Investment, ofwel PRI – ondertekend. De PRI bestaan uit zes richtlijnen voor een goede praktijk van verantwoord beleggen. Een Nederlandse vertaling van de principes luidt als volgt.

P1. Wij betrekken kwesties op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) in onze processen voor beleggingsanalyse en besluitvorming.

P2. Wij zijn actieve aandeelhouders en nemen de ESG-principes op in ons beleid en onze praktijken van aandeelhouderschap.

P3. Wij vragen van de bedrijven waarin we beleggen openheid over ESG-aspecten

P4. Wij bevorderen acceptatie en implementatie van de Principes binnen de beleggingssector.

P5. Wij werken samen om onze effectiviteit bij de implementatie van de Principes te vergroten.

P6. Wij rapporteren over onze activiteiten en voortgang met betrekking tot de implementatie van de Principes.

Global Compact van de Verenigde Naties

De PRI bieden ons een kader voor verantwoord beleggen. De beginselen van het Global Compact van de Verenigde Naties bieden bedrijven (niet noodzakelijk beleggers) een kader voor verantwoord ondernemen.

Het Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Het Global Compact bestaat uit tien universele principes:

Mensenrechten

1. Bedrijven moeten bescherming van internationaal vastgelegde mensenrechten ondersteunen en respecteren
2. en ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.

Arbeidsnormen

3. Bedrijven moeten de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven,
4. moeten alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid elimineren,
5. moeten kinderarbeid effectief afschaffen, en
6. moeten discriminatie in werk en beroep bestrijden.

Milieu

7. Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren bij milieukwesties,
8. initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen, en
9. de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie.

10. Bedrijven moeten alle vormen van corruptie tegengaan.